

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет

Кафедра образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та
реставрації творів мистецтва

Дипломна робота

бакалавра

З теми **«ФІЛІГРАНЬ ТА СКАНЬ ЯК ТРАДИЦІЙНІ ТЕХНІКИ
ХУДОЖНЬОГО МЕТАЛУ В СУЧАСНОМУ ЮВЕЛІРСТВІ»**

Виконав:

Студент 4 курсу, ОМх1-В16

014 Середня освіта

(Образотворче мистецтво).

Микитенко Максим Артурович

Науковий керівник:

Шульц Ніна Анатоліївна,

кандидат мистецтвознавства,

старший викладач кафедри

ОДПМ та РТМ

Рецензент:

Луць Сергій Васильович,

кандидат мистецтвознавства,

старший викладач кафедри

ОДПМ та РТМ

Кам'янець-Подільський, 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ЮВЕЛІРНОГО МИСТЕЦТВА, ЙОГО ОСНОВНІ ВИДИ.....	7
1.1. Історія розвитку ювелірного мистецтва.....	7
1.2. Розвиток ювелірного мистецтва протягом XV-XX століття.....	15
1.3. Філігрань, скань і техніка ажурного випилювання як види ювелірного мистецтва.....	23
1.4. Гравіювання по металу та перегородчаста емаль у ювелірних виробах.....	29
Висновок до розділу	34
РОЗДІЛ 2. ЕСКІЗУВАННЯ ТА ПРОЕКТУВАННЯ ЮВЕЛІРНИХ ВИРОБІВ... ..	36
2.1. Проектування та ескізування ювелірних виробів	36
2.2. Проробка креслень та дизайн воскових моделей для відливки ювелірних виробів	42
2.3. 3D-проектування ювелірних виробів	50
Висновок до розділу	56
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ОСОБЛИВОСТЯМИ ЮВЕЛІРНОГО МИСТЕЦТВА НА ГУРТКОВИХ ЗАНЯТТЯХ.....	57
3.1. Основи ознайомлення учнів із особливостями образотворчого мистецтва.....	57
3.2. Зміст і методика проведення занять ювелірного мистецтва.....	61
Висновок до розділу	67
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72
ДОДАТКИ.....	75

ВСТУП

Актуальність дослідження. Одним із пріоритетних завдань є вивчення ювелірного мистецтва як окремого виду декоративно-прикладного мистецтва. Не зважаючи на свою відносну молодість у навчальному плані, ювелірна справа тісно пов'язана з багатовіковою світовою художньою культурою.

Багато нового і цікавого можна пізнати, вивчаючи різні метали, сплави, дорогоцінне каміння та різні техніки їх обробки. Розглядаючи природу металів та сплавів можна багато дізнатись про те, з яким камінням той чи інший метал гармонійно дивиться. Різноманітні техніки навчають працювати з будь-якими формами металу, наприклад, за допомогою простого ажурного випилювання з пластини чи лазерного гравіювання можна виготовити 3D фігурки, а також дізнатись, які інструменти використовуються в тих чи інших випадках, що потрібно робити, щоб уникнути труднощів при виготовленні простих виробів чи дорогоцінних прикрас.

Будь який жанр образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва має певні особливості, які повинен враховувати вчитель при плануванні та розробці уроків. Крім цього вчитель має спиратися на набутий учнями у попередні роки навчання досвід, засвоєні знання, рівень сформованості вмінь та навичок.

Учіння, як і будь-яка інша діяльність, здійснюється під впливом певних стимулів, спонукань, які є рушійними силами навчально-пізнавальної активності учня. Такими спонукальними стимулами є потреби, інтереси, переконання, ідеали, ціннісні орієнтації, уявлення учня про себе, тощо. Вони утворюють мотивацію навчальної діяльності (або мотиваційну сферу) школяра, оскільки розвиваються всі сторони психіки дитини, закладається фундамент для діагностики та корекції рівня розвитку, для подальшого шкільного навчання і виховання.

У дипломній роботі відроджуються у хронологічному порядку етапи появи та відродження ювелірного мистецтва, описуються процеси існування в Україні шкіл ювелірної творчості, здобутки цього мистецького напрямку межі XIX–XX

сторіччя, видозміни у розвитку галузі від 1930-х до 1970-х, вивчаються процеси відродження та становлення національного напрямку в металопластиці 1980–2000-х. Дослідження розкриває класифікацію і асортимент художніх виробів з металу та інших матеріалів, з основними елементами художнього оформлення ювелірних виробів; знайомить з використовуваними сплавами і характеристиками ювелірних вставок (каміння); особливості декоративно-орнаментального вирішення ювелірних виробів розглядається як галузь декоративно-прикладного мистецтва, надає відомості з теоретичних основ з історії ювелірного мистецтва та практичні поради щодо розвитку творчого і образно-асоціативного мислення школярів, що вивчають основні етапи, створення форми і декоративного оформлення ювелірних виробів. В роботі розглядаються різні види композиційного рішення з метою розвитку інформаційної бази та професійних знань, вивчаються поняття ескізування та проектування ювелірних виробів за допомогою різноманітних технік. креслень майбутніх прикрас.

Образотворче мистецтво – унікальний навчальний предмет, який надає учням багато можливостей для творчого самовтілення, розвитку образно-асоціативного мислення, уяви, фантазії, художнього сприйняття тощо. Кожен вид мистецтв безпосередньо характеризується способом матеріального буття його творів і застосовуваним типом образних знаків. У цих межах усі його види мають різновиду, що визначаються особливостями того чи іншого матеріалу і своєрідністю художньої мови, що впливає звідси. В даній роботі досліджуються основні методичні підходи щодо викладання образотворчого мистецтва в середній школі.

Метою дипломної роботи є ознайомлення дітей з історією походження ювелірного ремесла в Україні та основами ювелірного ремесла, а також навчити виготовляти школярами простих кулонів із дроту.

Для досягнення мети були поставлені такі **завдання**:

- вивчити історію виникнення та розвитку ювелірного мистецтва в Україні;

- охарактеризувати основні техніки виготовлення ювелірних виробів, таких як філігрань, скань, ажурного випилювання та гравіювання по металу;
- визначити поняття проектування та ескізування ювелірних виробів;
- виявити особливості проробки креслень та дизайну воскових моделей для відливки ювелірних виробів;
- описати прийоми 3D-проектування ювелірних виробів;
- визначити вплив експериментальної методики на результативність образотворчої діяльності учнів.

Об'єкт дослідження: методика викладання образотворчого мистецтва на гурткових заняттях.

Предмет дослідження: теоретичні, комбіновані та практичні основи викладання ювелірного мистецтва на гурткових заняттях.

Гіпотеза дослідження: результативність гурткових занять значно підвищується за умов включення в образотворчу діяльність зображення ювелірних виробів на основі зразків, ілюстрацій та застосування практичних навичок у виготовленні простих виробів.

Для розв'язання поставлених завдань і перевірки гіпотези використано **методи дослідження** теоретичні:

- аналіз – метод дослідження, який включає в себе вивчення предмета за допомогою уявного або реального розчленування його на складові елементи (частини об'єкта, його ознаки, властивості, відношення). Кожна із виділених частин аналізується окремо у межах єдиного цілого. Метод аналізу дозволив розглянути окремі аспекти анімалістичного жанру, як мистецького феномену і як різновид художньої творчості у процесі навчання дітей.

- порівняння, синтез, систематизація, класифікація та узагальнення теоретичних даних, представлених у методичній літературі, вивчення та узагальнення передового педагогічного досвіду;

Практичне значення. Теоретичний, історичний, ілюстративний матеріал цього науково-педагогічного дослідження може бути використаний у педагогічній діяльності вчителя образотворчого мистецтва закладу загальної середньої освіти при

підготовці планів-конспектів уроків/гурткових занять з образотворчого мистецтва, спеціалізованих курсів та/або факультативів з вивчення різновидів образотворчого мистецтва, при розробці навчальних програм гуртків мистецького спрямування.

Структура і обсяг дипломної роботи: текстова частина наукової роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

ВИСНОВКИ

Ювелірне мистецтво – один з найдавніших і широко розповсюджених видів декоративно-прикладного мистецтва. Для ювелірного мистецтва характерне тонке розуміння особливостей матеріалу, уміле виявлення його декоративних властивостей і висока майстерність художнього виконання.

Виготовлення ювелірних виробів можливе із використанням різноманітних технік від філіграні та скані гравіювання та ажурного випилювання.

На сьогоднішній день художнє проектування ювелірних прикрас є важливою, активно розвивається частиною сучасного ювелірного мистецтва, що має велику базу у вигляді історії, теорії та історичних методів проектної діяльності в сфері ювелірного справи.

Однією з головних особливостей сучасного художнього проектування ювелірних прикрас є те, що в ньому сталося об'єднання декількох сфер творчої діяльності людини, мають свої стійкі традиції, потужний графічний потенціал і глибоку історію – мистецтво ювелірної справи і мистецтво малюнка і графіки.

Почавши свій розвиток більше двох тисячоліть тому, ювелірна справа і сьогодні продовжує шлях розвитку не тільки ремесла, але і в як повноцінного напрямки декоративно-прикладного мистецтва і дизайну, не втрачаючи при цьому зв'язку з іншими «спорідненими» напрямками творчої діяльності людини: художньої обробки металу та каменю, а також інших матеріалів, промислового та графічного дизайну, а також і інших областей діяльності.

Історичний розвиток художнього проектування ювелірних прикрас супроводжувалося постійним зміною ролі ювелірного прикраси в житті людини – від ролі амулета і оберега до повністю декоративною. Піком цього розвитку можна вважати ХХ століття, коли ювелірні прикраси досягли величезного розмаїття форм і видів. У роботі виявлені і проілюстровані основні зони розташування ювелірних прикрас згідно з канонами народів індоєвропейської групи.

Комплекс сучасного ювелірного мистецтва має складну багаторівневу систему різних напрямків, теоретичне і методичне вивчення яких необхідно сучасним дослідникам і практикам для найкращого розуміння специфіки проектних процесів, характерною для кожного з напрямків сучасного ювелірного мистецтва. На основі отриманих даних розроблено пропозиції щодо удосконалення технологічної карти ювелірного виробу.

Встановлено, що методологія художнього проектування ювелірних прикрас являє собою складну систему окремих методик, спрямованих на вирішення завдань різних етапів проектування. Домінантами цієї системи є чотири основних концептуальних напрямки, які впливають на подальшу постановку проектної задачі: традиційне, прикладне, модне (системне). і актуальне (нове, експериментальне). Також методологію проектування ювелірних прикрас складають три основних підходи до безпосередньої розробці: крім найбільш традиційного і розвиненого графічного підходу до проектування, знайдені та розроблено нові методи проектування «без ескізу», описані методи проектування з використанням комп'ютерних програм.

Визначено характерні особливості побудови композиції ювелірної прикраси в процесі проектування. Додаткові дані роз'яснення і уточнення для найбільш спеціалізованого композиційного прийому – стилізації під технологію ювелірної справи. З урахуванням додаткових роз'яснень розроблено новий метод художнього проектування ювелірних прикрас - метод «суворих» і «несуворих» зон.

Виявлені і викладені в даній роботі методи художнього проектування ювелірних прикрас є ефективною, відкритою для вдосконалення формою художньо-проектної діяльності.

Визначено основні сучасні тенденції в області художнього проектування ювелірних прикрас: продовжують посилюватися розмежування між соціальними групами, для яких призначені ті або інші ювелірні вироби. Важливою відмітною рисою сучасного ювелірного мистецтва є звернення до історичної спадщини в поєднанні зі зростанням різноманітності технічних коштів і, як наслідок,

збільшенням кількості різних ефектів, яких вони дозволяють досягти. Також для сучасного вітчизняного ювелірного дизайну характерне розширення взаємодії дизайнерів ювелірних прикрас з дизайнерами інших напрямків.

Виявлення нових і розкриття потенціалу вже існуючих принципів і методів художнього проектування ювелірних прикрас багато в чому є результатом наукової та освітньої діяльності профільних середньо-спеціальних і вищих навчальних закладів.

Декоративне мистецтво як вид образотворчого мистецтва є найбільш важливим і ефективним засобом формування естетичної та духовної культури підростаючого покоління.

Для успішного художнього навчання та естетичного виховання школярів засобами народного декоративно-прикладного мистецтва вчителю необхідно визначити оптимальний варіант ведення педагогічного процесу, скласти найбільш оптимальний план проведення педагогічного процесу, враховуючи вікові особливості дітей. При вмілому підході можна широко використовувати різноманітні технічні засоби у художній практиці дітей, такі як штамп, трафарет тощо.

У дипломній роботі представлено методичні розробки проведення уроків образотворчого мистецтва у VII класі. Також було проведено практичне заняття по виготовленню кулону із дроту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асеев Ю. С. Джерела мистецтва Київської Русі Київ : «Мистецтво». 1980р 252 с.
2. Боравский В. А. Полезные страницы мастеру Москва : «Солон-р», 1999 р. 207 с.
3. Вовк А. В., Кузнецова В. С. Біоніка інтелекту : наук техн. журнал Харьков URL:http://openarchive.nure.ua/bitstream/document/4929/1/Vovk_AV_116120.pdf. (дата звернення: 11.05. 2020).
4. Дизайн і ергономіка. Терміни та визначення основних понять. Київ : Український науководослідний інститут дизайну та ергономіки НАУ, 2014 р. 22 с.
5. URL:<http://194.44.152.155/elib/local/2973.pdf> (дата звернення: 20.04. 2020).
6. Емельянов А. Ю. Цветные горячие эмали и технология художественного эмалирования. URL: <http://hotemal.ru/node/247> (дата звернення: 16.04. 2020).
7. Городецький В. І. Етнодизайн ювелірних виробів. Навчальна програма та методичні рекомендації для студентів спеціальності «Декоративно-прикладне мистецтво». Івано-Франківськ : «Плай» 2008 р. 94 с.
8. Иванов В. Н., Казеннов С. А., Курчман Б. С. Литье по выплавляемым моделям Москва: Машиностроение, 1984 р. 408 с.
9. Иванов В. П, Батраков А. С. Трёхмерная компьютерная графика Москва : Радио и связь, 1995 р. 224 с.
10. Иванова Л. А. Развитие художественного и ювелирного литья монография. Одесса : 2003 р. 155 с.
11. Історія ювелірної справи в Україні. URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Історія_ювелірної_справи_в_Україні(дата звернення: 19.04. 2020).
12. Коновець С. В. Образотворче мистецтво в початковій школі. Київ : 2000 р. 79 с.

13. Красовська О. О. Образотворче мистецтво з методикою викладання у початковій школі Львів : «Новий світ-2000», 2012 р. 292 с.
14. Мак Крайт Т. Практическое литье. Руководство для мастерской : пер. с англ. Омск: «Наследие». «Диалог-Сибирь», 2002 р. 164 с.
15. Марченков В. И. Ювелирное дело: Учеб. пособие для средн. проф техн. Москва : Высш. Шк, 1984 р. 192 с.
16. Марченков В. И. Ювелирное дело. Учеб. пособие для средних проф-техн. Москва : Высшая школа, 1975 р. 147 с.
17. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі. Київ : «Ранок» 2006 р. 256 с.
18. Мельников И.В. Художественная обработка металлов Ростов-на-Дону : «Феникс», 2005 р. 448 с.
19. Мужикова І. М. Методика викладання образотворчого мистецтва. Полтава, 2004 р. 42 с.
20. Образотворче мистецтво. Програми загальноосвітньої школи 1-4 класи Тернопіль, 2006 р.
21. Оливер Э. Искусство ювелирного дизайна. От идеи до воплощения. пер. с англ. Омск : «Дедал-Пресс» 2008 р. 172 с.
22. Основи викладання мистецьких дисциплін За ред. Рудницької О. П. Київ 1998 р. 84 с.
23. Петренко М. З. Українське золотарство XVI-XVIII ст. Київ : Наукова думка 1970 р. 208 с.
24. Полякова Г. А. Образотворче мистецтва. 1-7класи. Харків, 2001 р. 157 с.
25. Производство ювелирных изделий. URL: <http://www.znaytovar.ru/new489.html> (дата звернення: 20.04. 2020).
26. Рыбаков Б. А. Ремесло древней Руси. Москва : 1948 г. 803 с.
27. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: підручник для студентів педагогічних факультетів. Київ : Абрис. 1997 р. 389 с.

28. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підручник. Київ : Грамота 2012 р. 504 с.
29. Учебно-производственные работы по изготовлению ювелирных изделий методом художественного литья. URL: <http://www.nkj.ru/konkurs/detail.php?ID=17401> (дата звернення: 17.04. 2020)
30. Митна енциклопедія : Хмельницький. URL: https://apitu.files.wordpress.com/2016/01/the_customs_encyclopedia_t2.pdf (дата звернення: 11.04. 2020).
31. Українська мала енциклопедія URL: http://encyclopedia.kiev.ua/vydaniya/files/use/third_book/part5.pdf(дата звернення: 11.04. 2020)
32. Фіцула М. М. Педагогіка : навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 1997 р. 192 с.
33. Халилов И. Х., Халилов М. И. Ювелирное литье. Махачкхала. 2001 р. 54 с.
34. Шмагало Р. Т. Художня емаль та ювелірство України у світі XX – початку XXI ст. Київ, 2013 р. 276 с.
35. Шумилович Б. Р., Івасюта О. В., Петрів О. В. Історія ювелірної справи в Україні. Ювеліри України. Тематичний збірник. Київ, 2006 р. 68 с.
36. Ювелірне мистецтво в Україні XVI – XX ст. URL: http://miku.org.ua/yvelirne_mistectvo_ukrainina_xvi_xx_st.html(дата звернення: 02.04. 2020)